

Honderd jaar Belgische jeugdbescherming: waar is het debat gebleven?

JENNEKE CHRISTIAENS^a

Panopticon, 33 (5), 389-390
© 2012 MAKLU | ISSN 0771-1409 | SEPTEMBER 2012

^a Hoofddocent, Onderzoeksgroep Crime & Society (CRiS), Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel (Corresp.: Jenneke.Christiaens@vub.ac.be).

Dit jaar bestaat de Belgische kinder- en jeugdbescherming honderd jaar. Dat is meteen ook de aanleiding voor dit themanummer van Panopticon. Men zou kunnen denken dat deze verjaardag, een eeuw jeugdbescherming in België, aanleiding zou geven tot allerlei “vieringen” van het geroemde Belgische “welfare model”. Immers, het in 1912 ingevoerde aparte kinderbeschermingssysteem blijft tot vandaag in zijn meest essentiële kenmerken overeind. Klassieke ingrediënten van het 19de-eeuwse sociaal verweer denken vinden we nog steeds terug. Exemplarisch is het uitgangspunt dat in functie van de gevaarlijkheid die een persoon of een situatie vertoont, interventies (jeugdbeschermingsmaatregelen) maatschappelijk noodzakelijk worden geacht. Deze *police des familles* wordt op ambigue wijze gelegitimeerd via de centrale beschermingsnotie *het belang van het kind*. Interventies zijn maatschappelijk noodzakelijk en dienen dus het algemeen belang, maar ze zijn ook in het belang van de betrokken minderjarige. Echter, wie bepaalt wat het belang van de minderjarige is? Ondanks belangrijke verwezenlijkingen van de kinderrechtenbeweging, gaat het nog steeds om een interventionisme waarin de stem van de minderjarige weinig gehoord wordt, dan wel een passend gevolg krijgt.

Er blijkt in Vlaanderen voor dit eeuwfeest maar weinig interesse te zijn. Een studiedag georganiseerd door het Kinderrechtencommissariaat moest worden afgelast wegens onvoldoende inschrijvingen. Een gemiste kans, lijkt ons. Dat gebrek aan belangstelling kan op verschillende manieren worden gelezen.

Allereerst, zou het te maken kunnen hebben met het belang dat wordt gehecht aan het historisch perspectief op maatschappelijke vraagstukken zoals dat van de jeugdbescherming. Het is een oud zeer, maar daarom niet minder belangrijk: Wat kan historisch- (criminologisch) onderzoek naar de Belgische jeugdbescherming bijdragen aan ons hedendaags inzicht en begrip ervan?

Historisch onderzoek kan bijdragen tot het *genealogisch* begrip van hoe en waarom de jeugdbescherming vandaag is wat ze is. Het is noodzakelijk én verhelderend om de grote stabiliteit en continuïteit die achter sommige veranderingen schuil gaan, vast te stellen en te duiden. De rol van dit historisch perspectief is vooral *niet* de boodschap te brengen dat *eigenlijk* alles altijd hetzelfde is gebleven. Het betekent wel dat door de aandacht te vestigen op zowel historische verandering als continuïteit, we inzicht kunnen verwerven in de complexiteit van de jeugdbescherming als maatschappelijke praktijk. De jeugdbeschermingpraktijk(en) begrijpen in hun historiciteit, is ruimte voor reflectie creëren door wat evident is in zijn hedendaagsheid te problematiseren vanuit

een historisch perspectief. Dat was het uitgangspunt voor de opzet van dit themanummer. Verschillende auteurs werden aangezocht om vanuit hun (veelal) doctoraal onderzoek, dikwijls met een duidelijke historische démarche, een bijdrage te leveren. Het resultaat is rijk en biedt vele pistes om de problematiserende reflectie over verschillende aspecten van de jeugdbescherming vandaag te voeden.

En dat sluit juist aan bij de tweede lezing van de desinteresse in de honderdste verjaardag van de jeugdbescherming: het is alsof er een soort moeheid of gewoon geen behoefte meer is aan een debat over onze jeugdbescherming. Heeft berusting zich van ons meester gemaakt? Na 40 jaar modellendiscussie, sinds de hervorming van de federale wetgeving in 2006 en zelfs met de recente Staten Generaal Jeugdhulp: het debat lijkt *tout court* te zijn stil gevallen. Dat is niet alleen verwonderlijk, maar ook verontrustend. Waar is het debat over de jeugdbescherming gebleven? Is de (vooral theoretische) modellenstrijd gestreden, nu we een hybride jeugdbeschermingskader hebben waarin voor elk (model) wat wils zit?

Me dunkt zijn er echter nog genoeg principiële vragen te stellen, zoals bijvoorbeeld of het aanvaardbaar is dat jongeren kunnen worden opgesloten? Of dat jongeren die (juridisch gezien) geen misdrijven hebben gepleegd toch opgesloten (kunnen) worden? Of ook of we aanvaarden dat sommige minderjarigen toch onder het regime van het strafrecht voor volwassenen vallen?

Voorbij dat debat, lijkt het vandaag eerder belangrijk en vooral vruchtbaar om de blik te richten op de (Belgische) jeugdbeschermingspraktijken zelf en het zogenaamde specifieke (sui generis) karakter ervan. Door praktijken te onderzoeken komt aan het licht hoe aan bescherming, herstel of sanctionering wordt gedaan. Enkel zo kunnen we inzicht verwerven in wat het betekent te herstellen of te beschermen. Het gaat daarbij niet zozeer om modellen “te toetsen”, maar wel om inzicht te krijgen in hoe modellen praktijken maken en vice versa. Het is daar dat de meer fundamentele vraag moet worden gesteld: *wat doet de jeugdbescherming? Of nog Hoe en waar wordt aan jeugdbescherming gedaan?*

Onderzoek naar deze vraag plaatst het debat over het jeugdbeschermingsrecht, over de maatschappelijke reactie op gevaarlijke jongeren of jongeren in gevaar in een heel ander daglicht. De bijdragen in dit themanummer dragen hieraan elk op hun manier bij.